

היום נלמד בעזרת ה':

סנהדרין דף סד

רב יהודה אמר שלא היה לישראל יצר של ע"ז.

קושיא: ת"ש "ויזעקו בקול גדול אל ה' אלוקיהם" וכו': פסוק זה נאמר באנשי כנסת הגדולה. רב יהודה מבאר שהם צעקו והתפללו לבטל את יצר העבודה זרה. וכך הם אמרו - אהה אהה! זהו שהחריב את הבית (המקדש) ושרף את ההיכל והרג את הצדיקים והגלה את ישראל מארצם, ועדיין הוא מרקד בינינו. הרי הבאת לנו אותו כדי שנקבל שכר, אנו לא רוצים אותו ולא את שכרו.

מוכח שהיה להם יצר הרע חזק מאד לעבודה זרה!

תירוץ: **בתר דאביקו ביה:** לאחר שהם התחברו מעצמם לעבודה זרה, כבר נהיה להם יצר הרע חזק לעבוד אותה.

הגמרא מביאה את המשך דברי רב יהודה במעשה עם אנשי כנסת הגדולה.

יתבו תלתא יומא: הם ישבו שלושה ימים בתענית ובקשו רחמים. נפל פתק מהשמים שכתוב בו 'אמת', כלומר שהקב"ה מסכים שצריך לבטל את היצר הרע הזה. אגב, אמר על כך רבי חנינא שמכאן לומדים שחותמו של הקדוש ברוך הוא 'אמת', כי כשהמלך מסכים עם עבדיו הוא חותם את החותמת שלו על התקנות שלהם.

נפק כגוריא דנורא: יצאה אש בצורת אריה קטן מבית קדשי הקדשים. אמר להם הנביא זהו היצר של הע"ז. בתוך כדי שהם תפסו אותו, נשרה לו שיערה, והוא צעק צעקה שנשמעה במרחק 400 פרסה. אמרו אנשי כנסת הגדולה איך נצליח לגבור עליו? אולי מהשמים ירחמו עליו כשישמעו את צעקותיו?

אמר להם הנביא תשימו אותו בתוך סיר של עופרת, ותכסו אותו במכסה של עופרת שהיא בולעת את הקול, וקולו לא ישמע. וכך נאמר בזכריה שהיה בימי בית שני "וַיֹּאמֶר זֶאת הַרְשָׁעָה וַיִּשְׁלַךְ אֶתָּהּ אֶל תוֹךְ הָאִיפָה וַיִּשְׁלַךְ אֶת אֶבֶן הָעֹפֶרֶת אֶל

פיה", 'הרשעה' הוא היצר הרע והשליכו אותו לתוך הדוד וכיסו אותו באבן של עופרת.

אמרי הואיל ועת רצון: אמרו אניש כנסת הגדולה הואיל ועכשיו זו עת רצון שהצלחנו לבטל את היצר של ע"ז, אם כן נבקש רחמים לבטל גם את היצר של עריות. התפללו והוא נמסר בידיהם. קשרו אותו שלושה ימים, ואז הם חפשו ביצה חדשה שנולדה היום בשביל חולה, ולא מצאו, בגלל שלא היה יצר של זיווג.

אמרו אנשי כנה"ג איך נעשה? אם נבקש מהשמים לבטל חצי מהיצר של עריות, דהיינו שלא יהיה יצר במקום שיש עבירה (כגון אשת איש ונדה), הרי מהשמים לא נותנים חצי. ולכן הם עיוורו את העיניים של היצר בכחול, וזה הועיל שאדם לא מתגרר בקרובות שלו מדרגה ראשונה כגון אימו ואחותו ובתו.

*

אמר רב יהודה אמר רב מעשה בנכרית אחת שהיתה חולה ביותר. אמרה תעמוד ההיא אשה מחוליה (כלומר היא התכוונה לעצמה שאם היא תכריא מהמחלה היא) **תלך ותעבוד לכל ע"ז שבעולם. עמדה ועבדה לכל ע"ז שבעולם. כיון שהגיעה לפעור, שאלה לכומרים במה עובדין לזו? אמרו לה אוכלין תרדין ושותין שכר (שהם גורמים לשלשול) ומתריזין בפניה (עושים צרכים בפניה של הע"ז). אמרה מוטב שתחזור ההיא אשה לחוליה ולא תעבוד ע"ז בכך.**

אתם בית ישראל אינן כן וכו': רב יהודה ממשיך ואומר - אבל אבותיכם בית ישראל לא נהגו כמו הגויה הזו, כי הם נצמדו לבעל פעור במדבר ("הנצמדים לבעל פעור"). ולשון 'הנצמדים' מלמד שהם התחברו לבעל פעור כמו "צמיד פתיל", שהוא חיבור חזק מאד שמדביקים את הכיסוי לכלי על ידי שעוה. ואילו לגבי הקב"ה נאמר רק "ואתם דבקים בה' אלוקים" דהיינו כשתי תמרים הדבוקים זה בזה, שהדיבוק ביניהם אינו דיבוק חזק.

במתניתא תנא: הברייתא חולקת וסוברת שהפסוק בבעל פעור משבח את עם ישראל, שהם רק נצמדו לו כמו צמיד על יד של אשה, שהוא זכר לכאן ולכאן ואינו דבוק בה. ואילו לגבי הקב"ה הם היו דבוקים בו ממש.

ת"ר מעשה בסנטא בן אלס שהשכיר חמורו לנכרית אחת. כיון שהגיעה לפעור אמרה לו המתן עד שאכנס ואצא (לעבוד את פעור בעשיית צרכים). לאחר שיצאה אמר לה אף את המתיני עד שאכנס ואצא. אמרה לו ולא יהודי אתה?

אמר לה ומאי איכפת לך?! נכנס פער בפניו וקינח בחוטמו. והיו משרתי ע"ז מקלסין לו ואומרים מעולם לא היה אדם שעבדו לזו בכך!

הפוער עצמו לבעל פעור הרי זה עבודתו, אע"ג דמיכוין לביזוי. הזורק אבן למרקוליס זו היא עבודתו, אע"ג דמיכוין למירגמיה: ולכן אמנם האיש ההוא חשב שהוא מבזה את פעור, אך האמת שהוא עבד אותו בצורה הטובה ביותר. וכן הזורק אבן למרקוליס והוא מתכוין לרגום אותה ולהכות אותה, זוהי עצמה העבודה שלה. וכפי שמוכח מהסיפור הבא -

רב מנשה הוה קאזיל לבי תורתא וכו': אמרו לו יש כאן ע"ז. הוא לקח אבן וזרק עליה. אמרו לו מרקוליס היא וזו העבודה שלה. אמר להם כתוב במשנה 'הזורק אבן למרקוליס' דהיינו הזורק לפניו לכבד אותה, ואילו אני זרקתי את האבן עליה להכות בה. הלך ושאל בבית המדרש, אמרו לו אינך צודק כי כתוב במשנה 'הזורק אבן במרקוליס' ואפילו שהוא מתכוין להכות אותה באבן. אמר להם אני אלך ואקח את האבן בחזרה, כדי שהיא לא תתכבד באבן שלי! אמרו לו אל תקח את האבן כי גם הלקיחה עצמה היא עבודה, משום שכל אבן שנלקחת משם נותנת מקום לאבן אחרת שתיזרק עליה (חזו"א).

משנה: הנותן מזרעו למולך וכו': אינו חייב עד שגם ימסור אותו למשרתי הע"ז וגם יעביר אותו באש. [לכאורה משרתי הע"ז הם שמעבירים אותו באש. אבל הרמב"ן (ויקרא יח') מקשה על כך משום שמלשון המשנה משמע שהאב מעביר אותו, ועוד שלא יתכן שהאב יתחייב על עבודה של אחרים. ולכן פירש שלאחר שהאב מסר את בנו למשרתים, הם היו מחזירים אותו לאב והוא היה מעביר אותו באש].

גמרא: קתני ע"ז וקתני מולך: במשנה לעיל (דף נג') המונה את חייבי סקילה כתוב "אלו הן הנסקלין... והעובד ע"ז והנותן מזרעו למולך". דהיינו המשנה מחלקת אותם לשתי קטגוריות, משמע שמולך אינו ע"ז.

ואכן אמר רבי אבין שמשנתנו סוכרת כמהן דאמר שמולך אינו ע"ז.

הנפקא מינה האם מולך הוא ע"ז או לא, א. אם עשה אחת מארבע עבודות (כגון קיטר או זבח) לפני המולך. אם המולך הוא ע"ז הוא חייב כי עבד את ע"ז של המולך (ואפילו שזה לא כדרך עבודתה, אך זה בארבע העבודות המיוחדות לע"ז).

אבל אם מולך אינו ע"ז הוא פטור. ב. אם העביר את בנו לע"ז אחרת. אם מולך הוא ע"ז הוא חייב, (למרות שעבד את הע"ז האחרת שלא כדרך עבודתה, כי יש פסוק מיוחד על כך כדלהלן). אבל אם מולך אינו ע"ז הוא פטור, כי לא עבד כלל ע"ז (וגם לא עבד למולך).

הגמרא מביאה מחלוקת תנאים האם מולך הוא ע"ז או לא -

דתניא אחד למולך וכו': לדעת תנא קמא אם העביר זרעו לע"ז אחרת חייב. כי ת"ק סובר שמולך הוא ע"ז, ואם כן לא היה צריך לכתוב בתורה במפורש את העבודה למולך, כי היא כבר כלולה בשאר הע"ז שהתורה אסרה את כולם באופן כללי כפי דרך עבודתם. אלא התורה כתבה זאת במיוחד **"וּמִזְרְעָהּ לֹא תִתֵּן לְהַעֲבִיר לְמִלֶּכֶךְ"** כדי ללמד שגם אם העביר את בנו לע"ז אחרת חייב. **לדעת רבי אלעזר בר"ש** אם העביר זרעו לע"ז אחרת פטור. כי הוא סובר שמולך אינו ע"ז, אלא הוא חוק של הגויים, והתורה אסרה לעשות את החוק הזה רק למולך ולא לע"ז אחרת.

אמר אבי רבי אלעזר בר' שמעון ור' חנינא בן אנטיגנוס אמרו דבר אחד וכו': רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר שהתורה קראה לו 'מולך' כדי ללמד שכל דבר שיקראו לו 'מולך' חייב אם העביר את בנו לפניו, ואפילו אם זו אבן קטנה או קיסם.

מוכח שאין צורך שיקבל עליו את המולך לאלוה, אלא רק שיקרא לו 'מולך', והיינו כי מולך אינו ע"ז (חידושי הר"ן). ודעה זו היא אותה הדעה של רבי אלעזר בר"ש הסובר שמולך אינו ע"ז כנ"ל.

רבא אמר מולך עראי איכא בינייהו: רבי אלעזר בר"ש ורבי חנינא ב"א כן חולקים זה על זה. והמחלוקת שלהם היא האם צריך להעביר את בנו דוקא למולך קבוע, או אפילו ל'מולך ארעי' כגון צרור או קיסם שקראו לו מולך בשביל להעביר את בנו לפניו, אבל אינו עשוי לכך. **לדעת ראב"ש** דוקא למולך קבוע חייב, **ולדעת רחב"א** אפילו למולך ארעי חייב.

למדנו במשנה שהנותן מזרעו למולך אינו חייב עד שגם ימסור למולך וגם יעביר אותו באש.

א"ר ינאי אינו חייב עד שימסרנו למשרתי ע"ז: רבי ינאי מפרש את כוונת המשנה 'ימסור למולך' - למשרתי המולך.

תניא נמי הכי יכול העביר ולא מסר וכו': הבריתא לומדת מהפסוק (בויקרא) **"וּמִזְרְעָהּ לֹא תִתֵּן לְהַעֲבִיר לְמִלֶּכֶךְ"** שהוא חייב רק אם גם נתן את בנו למשרתים וגם

העביר אותו. ומהכתוב '**למלך**' לומדים שדזוקא אם מסר והעביר למולך חייב, אבל מסר והעביר לע"ז אחרת פטור.

מסר והעביר למולך ולא באש יכול יהא חייב, נאמר כאן להעביר וכו': שההעברה צריכה להיות באש לומדים מהפסוק (בדברים) "לא ימצא כף מעביר בנו ובתו בָּאֵשׁ". כי כאן (בויקרא) נאמר לשון העברה "וּמְזַרְעָהּ לֹא תִתֵּן לְהַעֲבִיר לַמֶּלֶךְ" ושם (בדברים) נאמר לשון ההעברה "לא ימצא כף מעביר בנו ובתו בָּאֵשׁ". ללמד זה על זה, שדוקא מעביר למולך ודוקא באש חייב.

אמר רב אחא בריה דרבא העביר כל זרעו פטור. שנאמר "מזרעך" ולא כל זרעך.

בעי רב אשי העבירו סומא מהו? ישן מהו? בן בנו וכן בתו מהו? רב אשי הסתפק שני ספיקות. א. מה הדין אם העביר את בנו למולך כשבנו עיור או ישן? האם זה נחשב דרך 'העברה', או לא בגלל שבנו לא היה יכול ללכת בעצמו אם היה רוצה. ב. מה הדין העביר את הנכד שלו למולך?

תפשוט מיהא חזא: נפשוט ספק אחד - את הספק האם על בן בנו וכן בתו חייב, מהברייתא הבאה.

דתניא כי מזרעו וכו': נאמר בויקרא (כ') עונשו של מעביר למולך. "ב) וְאֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תֹּאמְרוּ אִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן הַגֵּר הַגֵּר בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִתֵּן מִזְרְעוֹ לַמֶּלֶךְ מוֹת יוּמָת עִם הָאָרֶץ יִרְגְּמֶהוּ בְּאֶבֶן: (ג) וְאֲנִי אֶתֵּן אֶת פְּנֵי בָאִישׁ הַהוּא וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ מִקְרֶב עַמּוֹ כִּי מִזְרְעוֹ נָתַן לַמֶּלֶךְ לְמַעַן טַמֵּא אֶת מִקְדָּשִׁי וְלַחֲלִיל אֶת שֵׁם קְדוֹשִׁי: (ד) וְאִם הָעַלְם יַעֲלִימוּ עִם הָאָרֶץ אֶת עֵינֵיהֶם מִן הָאִישׁ הַהוּא בְּתֵתוֹ מִזְרְעוֹ לַמֶּלֶךְ לְבַלְתִּי הִמִּית אֹתוֹ: (ה) וְשִׁמְתִּי אֲנִי אֶת פְּנֵי בָאִישׁ הַהוּא וּבְמִשְׁפַּחְתּוֹ וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ וכו'".

לאחר שכבר כתבה התורה בפסוק ב' שמי שנתן מזרעו למולך עונשו כרת (כשאין עדים), מדוע צריך לכתוב שוב בפסוק ג' שהוא מקבל כרת "כי מזרעו נתן למלך"? משיבה הברייתא - כי מהפסוק בדברים (יח') "לא ימצא כף מעביר בנו ובתו בָּאֵשׁ" היה אפשר לחשוב שדוקא בנו ובתו בלבד, ולכן נצרך פסוק ד' "בְּתֵתוֹ מִזְרְעוֹ לַמֶּלֶךְ" ללמד שחייב גם על נכדיו.

קושיא: **תנא פתח בכי מזרעו וסליק בתתו מזרעו?** הברייתא הרי שאלה מדוע נצרך ה'זרעו' בפסוק ג' (כי מזרעו נתן למלך) והיא משיבה מדוע נצרך ה'זרעו' בפסוק ד' (בְּתֵתוֹ מִזְרְעוֹ לַמֶּלֶךְ)?

תירוץ: דרשה אחרינא הוא וכו': באמת ה'זרעו' בפסוק ג' נצרך ללמד על הנכדים. אך עדיין קשה מדוע נצרך גם ה'זרעו' בפסוק ד'? ועל כך יש דרשה נוספת. שהיה מקום לומר דוקא המעביר זרע כשר חייב, אבל לא המעביר זרע פסול דהיינו בן או נכד ממזר. ועל כך מלמד ה'זרעו' בפסוק ד'.

אמר רב יהודה אינו חייב עד שיעבירו דרך העברה: כדרך מנהג העברה למולך. והגמרא מבארת איך מדובר?

אמר אביי: שורה גבוהה של לבנים זו על זו והאש משני הצדדים, והוא מעביר את הבן ברגליו למעלה. (והבן אינו נשרף באש. אמנם היתה ע"ז אחרת שהיו שורפים לה את הבנים באש והיא 'ספרוים' כמבואר בדף הקודם).

רבא אמר: היתה חפירה בקרקע שבה היתה בוערת אש והוא היה קופץ מעליה מצד לצד, כמו שהילדים קופצים בפורים.

תניא כוותיה דרבא אינו חייב עד שיעבירו דרך עברה, העבירה ברגל פטור: כי העברה ברגל אינה דרך העברה, משום שהדרך היא בקפיצה.

הברייתא ממשיכה: ואינו חייב אלא על יוצאי יריכו. הא כיצד? בנו ובתו חייב, אביו ואמו אחיו ואחותו פטור.

העביר עצמו פטור, ורבי אלעזר בר' שמעון מחייב: נחלקו ת"ק ור' אלעזר בר"ש האם אדם שהעביר את עצמו למולך חייב, או שרק המעביר את בנו חייב.

אחד למולך ואחד לשאר ע"ז חייב, רבי אלעזר ברבי שמעון אומר למולך חייב שלא למולך פטור: וכן נחלקו האם המעביר בנו לע"ז אחרת חייב או פטור. עד כאן הברייתא.

אמר עולא מאי טעמא דרבי אלעזר בר' שמעון? במחלוקת האם מעביר את עצמו פטור. מדוע ר"א בר"ש מחייב? והתשובה - אמר קרא "לא ימציא בך מעביר בְּנוּ וּבְתוֹ בְּאִשׁ" בך בעצמך.

קושיא: ורבנן לא דרשי 'בך'? והתנן אבידתו ואבידת אביו שלו קודמת. ואמרין מאי טעמא? ואמר רב יהודה אמר קרא "אָפֶס כִּי לֹא יִהְיֶה בְּךָ אָבִיוֹן" שלו קודמת לשל כל אדם: הפסוק 'כִּי לֹא יִהְיֶה בְּךָ אָבִיוֹן' מתפרש תיזרה בעצמך שלא תבוא לידי עניות. ולכן אם יש לך שתי אבידות שצריך להחזיר אותם, אחת שלך ואחת של אבך, ואי אפשר להחזיר את שתיהן ביחד, קודם כל תחזיר את שלך.

תירוץ: התם מ'אפס': לא לומדים זאת מ'בך' אלא מ'אפס'. הפסוק מצווה ומזהיר את האדם 'אפס' וכלה את העניות ממך. (ואין זו ברכה, כי אז לא היה צריך לכתוב 'אפס' אלא רק 'כי לא יהיה בך אביון').

*

אמר רבי יוסי בר' חנינא שלש כריתות בע"ז למה? מדוע נאמר שלוש פעמים עונש 'כרת' לגבי ע"ז (שניים נכתוב לגבי מולך ואחד בע"ז).

אחת לכדרכה, ואחת לשלא כדרכה, ואחת למולך: פעם אחת, ללמד על כרת בעובד ע"ז כדרכה במזיד בלי עדים והתראה. השניה, ללמד על עובד ע"ז שלא כדרכה בארבע העבודות של זיבוח קיטור ניסוך והשתחוויה. והשלישית, ללמד על המעביר בנו למולך במזיד בלי עדים והתראה שחייב כרת (כי לדעת רבי יוסי ב"ח 'מולך' אינו ע"ז וצריך לחדש שגם בו יש כרת).

שאלה: ולמאן דאמר מולך ע"ז היא, כרת במולך למה לי? תשובה: למעביר בנו שלא כדרכה: כלומר מעביר בנו באש לע"ז אחרת, שחייב כרת.

ולמאן דאמר מגדף ע"ז היא, כרת במגדף למה לי: למ"ד מגדף אינו מקלל אלא עובד ע"ז, מדוע צריך לכתוב כרת במגדף, הרי הוא כבר נכלל בכרת של ע"ז.

לכדתניא "הכרת תכרת": נאמר במגדף "הַכֶּרֶת תִּכְרֹת הַנֶּפֶשׁ הַהוּא עֹנֶה כָּה". 'הכרת' = בעולם הזה, 'תכרת' = לעולם הבא. דברי רבי עקיבא.

אמר לו רבי ישמעאל והלא כבר נאמר "ונכרתה", וכי שלשה עולמים יש? לדבריך רבי עקיבא שכל פעם שכתוב לשון של 'כרת' הכוונה לעולם נוסף, הרי כבר כתוב בפסוק קודם לכן במגדף "וְנִכְרְתָהּ הַנֶּפֶשׁ הַהוּא**" ואם כן וכי יש שלושה עולמות?**

אלא 'ונכרתה' = בעולם הזה, 'הכרת' = לעולם הבא. אבל 'תכרת' לא מלמד על עולם נוסף, כי דברה תורה כלשון בני אדם שמנהגם לכפול את המלים 'הכרת תכרת'. והכוונה לכרת מעולם הבא. עד כאן הברייתא.

התשובה לשאלתנו היא - שלמ"ד מגדף הוא עובד ע"ז, 'ונכרתה' שנאמר במגדף נצרך ללמד על כרת בעולם הזה, וכדעת רבי ישמעאל.